

DR. ÁNGYÁN JÓZSEF*

**AZ EURÓPAI AGRÁRFINANSZÍROZÁS ÚJ,
ÖKOSZOCIÁLIS ÚTJA ÉS A MAGYAR VIDÉK
SZÁMÁRA FELKÍNÁLT LEHETŐSÉGEI**

A mezőgazdaság mindig is több volt, mint egyszerű árutermelő ágazat. Az élelmiszerek és nyersanyagok előállításán túl egyéb feladatokat is ellátott, tájat, élővilágot, talajt, vizet, környezetet is „termelt”, és munkát, megélhetést adott a vidék embere és közösségei számára. Ez ma sincs másképpen. Néhány évtizedes agráriparosítási, termésmaksimalizálási kitérő után ismét rá kellett jönnünk: a mezőgazdaságnak a termelési feladatok mellett – regionálisan eltérő mértékben ugyan, de – környezeti és társadalmi, foglalkoztatási feladatokat is magára kell vállalnia. Ez utóbbiak olyan – az egész társadalom és a helyi közösségek számára egyaránt fontos – ökoszociális szolgáltatások, amelyek helyben keletkeznek, nem importálhatók, és amelyekért a mezőgazdaságot, a gazdálkodót fizetség illeti meg.

Ezek a felismerések vezettek el – sűrűn lakott vidéki térségekkel és még mindig nagy természeti értékeket hordozó természeti és kultúrtájakkal jellemezhető – kontinensünkön a többfunkciós európai agrármodell megfogalmazásához, az e modellt megtestesítő környezet- és tájgazdálkodás elterjesztését szolgáló közös agrár- és vidékpolitika reformjához, támogatási rendszerének kiépítéséhez és közösségi költségvetési forrásainak európai megteremtéséhez.

Ennek szellemében és EU-harmonizációs feladataink megoldása sorában született meg nálunk a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP), majd az ennek bevezetéséről rendelkező 2253/1999 (X. 7.) számú kormányhatározat. A költségvetés az agrártámogatások között 2002-ben 2,2 Mrd Ft-ot, 2003-

* Egyetemi tanár, a Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézetének igazgatója.

ban pedig 4,5 Mrd Ft-ot különített el e támogatási-kifizetési rendszer kísérleti indítására. Erre építve készül, és a brüsszeli egyeztetés fázisában van a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) és a Nemzeti Fejlesztési Terv Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programja (AVOP) is. Ezzel az agrár-környezetvédelem és vidékfejlesztés az integrált agrár- és vidékfejlesztési politika ökoszociális pillérévé és az EU források megszerzésének fontos tényezőjévé is vált.

Az előadásban az e folyamat bemutatása során érintett *néhány fontosabb kérdéskör lényegesebb megállapításai* az alábbiakban foglalhatók össze.

AZ EURÓPAI AGRÁRPOLITIKA ÉS -TÁMOGATÁSI RENDSZER ZSÁKUTCÁJA

Az európai agrárpolitika eszközei folyamatosan bővülve, egymásra épülve alakultak ki, és vezettek el annak 1992-ben indult reformfolyamatához.

- Az első eszköz kialakulása ahhoz az időszakhoz kötődik, amikor Európát a háborút követően az élelmiszerhiány és erős keresleti élelmiszerpiac jellemezte. Ebben a helyzetben a leggyorsabban eredményt ígérő eszköznek a megtermelt mennyiséghez kötött, minden tonna termény után közpénzekből adott támogatás tűnt. Ezt az ún. *közvetlen (direkt) kifizetést* – a piacok gyors telítődése hatására – később csak bizonyos termésszintig (referenciahozamig), majd csak bizonyos referenciaterületre és össz mennyiségig (kvótáig) fizette a Közösség. (Ez az a bizonyos kvótás, mennyiséghez kötött közvetlen kifizetés, amely ma alapvetően a GOFR [gabona, olaj, fehérje és rost] növényeket termelő gazdaságokat, Magyarország esetén 4,73 t/ha referenciahozammal és 3,7 millió ha referenciaterületen támogatja 63 euró/t normatív összeggel. 2004-ben a magyar gazdák ennek az összegnek az 55%-át kaphatják meg, melyből 25%-ot biztosítanak a közösségi források, 30%-ot pedig nemzeti forrásból finanszírozhatunk.)
- Ez az eszköz olyan hatékonyan növelte a kibocsátott termékek mennyiségét, hogy rövid idő alatt feleslegek halmozódtak fel az élelmiszerek piacán. Ezek levezetésére „találta ki” az európai agrárpolitika az ún. *intervenciós felvásárlás* eszközét, amellyel lehetőséget teremtett arra, hogy a gazdák feleslegeiket előre garantált áron értékesíthessék a Közösségnek. Miután a mennyiségi termelést ösztönző direkt támogatások mindmáig tovább éltek, ezért az ennek révén keletkezett piaci problémák levezetésére szolgáló intervenciós felvásárlás is mind a mai napig életben van. (A 2004-re meghirdetett garantált intervenciós felvásárlási ár pl. a gabonaféléknél – euróárfolyamtól függően – mintegy 25–27 000 Ft/t.)
- Ez a közösségi forrásokból, közpénzekből biztosított felvásárlás azonban az alapproblémát, a piaci termékfelesleg jelenlétét nem oldja meg. Ezzel csak a közraktárak telnek meg a Közösség tulajdonába került áruval, ami egyedül a nagy raktárkapacitásokkal rendelkezőknek kedvez, hiszen tárolási kapacitásaikat jó áron és 100%-osan értékesíteni tudják. Ki kellett tehát találni egy harmadik eszközt. Ez lett az – ugyancsak közpénzekből nyújtott – *exporttámogatás*, amely révén a kereskedő a külső piacokon akár az előállítás önköltsége alatti dömpingáron képes kínálni a kivitt terméket.

A „köz” gazdasága szempontjából abszurd kör ezzel bezárul. Adóból származó közpénzekből termékfelesleget állítatunk elő a gazdákkal, majd azt fölvasárol-

jük tőlük, és végül ugyancsak közpénzekből a kereskedőknek nyújtott export-támogatásokkal igyekszünk megszabadítani saját belső piacainkat ezektől a feleslegektől úgy, hogy ezzel a külső piacokon értékesítő helyi szereplőket, zömében a fejlődő országok gazdaságát is súlyosan veszélyeztetjük.

Ez a rendszer mindezen gazdasági, piaci és pénzügyi abszurditáson, a közpénzek felhasználásának irracionálisán túl a támogatások odaítélésénél kizárólag a megtermelt mennyiséget veszi figyelembe. Teljesen érzéketlen arra, hogy hogyan, milyen módon állították elő a terményeket, ami *a vidéki természeti és társadalmi környezet súlyos eróziójához is vezet*. Ezek orvoslása további közösségi forrásokat, erőfeszítéseket igényel, terheit az egész társadalomnak kell viselnie.

AZ EURÓPAI AGRÁRPOLITIKA REFORMTÖREKVÉSEI

E támogatási rendszerrel Európa fokozatosan olyan zsákutcába került, amelyben továbbhaladni egyszerűen nem érdemes, de nem is lehet. Ma közös költségvetésének közel felét, több mint 40 milliárd eurót költ el évente a közpénzekből úgy, hogy annak gazdasági, piaci, valamint környezeti és a vidék társadalmára gyakorolt közösségi hatásai katasztrofálisak. E felismerések jegyében fogalmazódik meg az európai közvélemény, majd az agrár- és vidékpolitika mértékadó szereplői részéről, hogy a mezőgazdaság csak akkor tarthat igényt közösségi forrásokra, ha a termelési feladatok mellett környezeti és társadalmi, foglalkoztatási feladatokat is magára vállal. Ez utóbbiak olyan – termeléssel egyenrangú, az egész társadalom és a helyi közösségek számára egyaránt fontos – ökoszociális szolgáltatások, „nem importálható közjavak”, amelyek helyben keletkeznek, és amelyekért – de csakis ezekért – a mezőgazdaságot, a gazdálkodót közpénzekből nyújtott fizetés illeti meg.

Ez vezet el a *többfunkciós európai agrármodell* megfogalmazásához, és a közös agrár- és vidékpolitika 1992-es reformjához. Ez egyebek mellett azt eredményezi, hogy *csökkennek a termeléshez* (kvótákhoz, mennyiségekhez) *kötődő támogatások*, és az így felszabaduló források *fokozatosan átkerülnek az agrár-környezeti és vidékfejlesztési kifizetésekre*. A reform gyorsításáról hozott legutóbbi, *2003. június 26-i luxemburgi döntés* is része tehát annak az erősödő folyamatnak, amely a gazdálkodóknak kifizetett támogatást nem a megtermelt termékmennyiségtől, hanem inkább a gazdálkodás rendszerétől, annak minőségi, biztonsági, környezeti valamint társadalmi teljesítményétől teszi függővé. Ennek érvényesítését szolgálja – a jó mezőgazdasági gyakorlat, mint támogatási alapkritérium megkövetelésén, a Közös Agrárpolitika általános „zöldülésén” túl – a „moduláció” és a „degresszió” is.

A „moduláció” a mennyiséghez kötött, 1. pilléres támogatások gyorsuló ütemű átcsoportosítását jelenti a 2., vidékfejlesztési pillér támogatásaira (*1. táblázat*).

Ez utóbbiak aránya az EU agrárköltségvetésében ma még csak 10,5%, e gyorsítás révén azonban 2013-ra meghaladhatja az 50%-ot. A csatlakozásra váró „tizekkel” kötött koppenhágai megállapodásban a második pilléren számukra rendelkezésre álló pénzügyi keretek aránya már 2004–2006 között 52% (lásd később a *4. táblázatban*)!

1. táblázat
A moduláció ütemezése (%)

Év	2003. januári javaslat	2003. június 26-i döntés
2005	-	3
2006	1	4
2007	2	5
2008	3	5
2009	4	5
2010	5	5
2011 és azt követően	6	5

A „degresszió” révén a termésmennyiséghez kötött direkt támogatások fenti csökkentése az 5000 euró/év támogatási összeg (átlagosan 20 ha-os birtokméret) fölött jelenik meg, vagyis a nagyobb üzemeket érinti. Az így elvont forrásokat a 2. (vidékfejlesztési) pillér mentén használhatja csak fel a tagállam gazdái üzemmérettől függő degresszív támogatására, előnyben részesítve tehát a kisebb üzemeket.

Ezen intézkedés céljának és értelmének megértéséhez feltétlenül tudnunk kell, hogy az EU-ban az *átlagos birtoknagyság* 19 ha! Az 50 ha-t meghaladó birtokok aránya mindössze 8,6% (de pl. Portugáliában csupán 2,4%, Franciaországban viszont közel 30%; 2. táblázat).

2. táblázat
A gazdaságok birtokméret-kategóriák szerinti megoszlása
az EU három tagállamában, a Közösség egészében és Magyarországon (%)

Ország/EU15	Birtokméret-kategóriák (ha)		
	-10	11-50	51-
Franciaország (1997)	35,3	33,4	29,7
Németország (1997)	45,6	39,8	14,6
Portugália (1997)	87,6	10,0	2,4
EU-15 (1997)	68,6	22,3	8,6
Magyarország (2000)	93,8	4,9	1,3

Ez is azt valószínűsíti, hogy a kisebb méretkategóriába tartozó birtokok meghatározó aránya miatt a *vidékfejlesztési támogatások tartós és növekvő súlyú elemei lesznek a Közös Agrárpolitikának*. Ennek magyarországi jelentőségét jelenlegi birtokstruktúránk önmagában is megmagyarázza (3. táblázat).

3. táblázat
A gazdaságok számának alakulása Magyarországon a birtokméret szerint (db)

Birtokméret (ha)	1895	1935	1949	1965	1975	1989	2000
- 10	2 123 634	1 533 440	1 363 000	~	~	~	907 154
11 - 50	229 202	83 823	71 267	~	~	~	47 330
51 - 100	14 798	6 685	2 933	6	~	~	5 745
101 - 300	13 936	8 027	3 000	31	~	~	4 012
301 - 500	2 096	908	400	257	17	2	679
501 - 1000	2 827	781	200	875	67	35	684
1001 - 5000	984	658	~	2 241	1 368	866	1 214
5001 - 10000	4	25	~	61	278	398	51
10000 -	11	59	~	11	20	74	47
Összesen	2 387 492	1 634 406	1 440 800	3 482	1 750	1 375	966 916
Átl. méret (ha)	9	6	8	1 658	3 454	4 716	5

AZ ÁTALAKULÓ EURÓPAI AGRÁR- ÉS VIDÉKTÁMOGATÁSI RENDSZER

Az EU-ban az agrártámogatásoknak ma tehát két, eltérő jellegű csoportja létezik: a régi típusú, mennyiségekhez (kvótákhoz) kötött, ún. 1. pilléres támogatások, illetve az új típusú, gazdálkodási rendszerekhez és területekhez kötött vidékfejlesztési (ökoszociális) vagy 2. pilléres kifizetések.

Az erősödő új elemek a gazdálkodási rendszerekhez és területekhez kötött, ún. vidékfejlesztési támogatások nemcsak a GOFR-növények, hanem különböző ágazatok és eltérő adottságú területek támogatására is felhasználhatók. Ilyen – 80%-os mértékben EU társfinanszírozott – kifizetési jogcíme pl. az agrár-környezetgazdálkodási rendszerek és a kedvezőtlen adottságú térségek támogatása, speciális intézkedések félig önellátó gazdaságok („a kicsik”) számára, agrárterületek erdősítése, termelői csoportok létrehozása, állatvédelmi és növény-egészségügyi EU-előírások átvételének támogatása stb. További lehetőségeket kínálnak azok a – 15–40%-os EU társfinanszírozás mellett – rendelkezésre álló források, amelyekből fedezhetők pl. mezőgazdasági beruházások, feldolgozás, kereskedelem támogatása, fiatal gazdák támogatása, oktatás, a vidéki térségek alkalmazkodásának és fejlődésének elősegítése stb. Ezek közül a gazdák számára a legjelentősebb jövedelemforrást az alábbi négy kifizetési forma jelenti.

- Az agrár-környezetgazdálkodási programokban meghirdetett gazdálkodási rendszerekhez (ökológiai/bio/gazdálkodás, gyepre alapozott legeltetéses állattartás, érzékeny természeti területek gazdálkodási rendszerei, vizes élőhe-

lyek, tó, nádas, ártér külterjes mezőgazdasági hasznosítása, tájgazdálkodás, integrált növénytermesztés stb.) kötődő földalapú, normatív támogatások már 2003-ban is pályázhatók voltak. Jelenlegi támogatási összegeik (10–50 eFt/ha/év) a csatlakozást követően jelentősen (25–150 eFt/ha/év szintre) növekednek. Ezekhez a gazdálkodási rendszerekhez kötődnek majd távlatilag is a legnagyobb hektáronkénti kifizetések. Értékük felső határa ma az EU-ban célprogramtól függően 450–900 euró/ha/év, azaz mintegy 110–220 eFt/ha/év.

- Az ún. *kedvezőtlen adottságú térségek normatív, földalapú támogatása* a gyenge termőhelyi adottságú, a hegy és dombvidéki lejtős illetve a környezet-és/vagy természetvédelmi korlátozások alá eső területek valamint a demográfiai és/vagy foglalkoztatási szempontból hátrányos helyzetű térségek gazdálkodóinak jövedelem-kiegészítését szolgálja. E kifizetések felső határa ma az EU-ban 200 euró/ha/év, azaz mintegy 50 eFt/ha/év.
- Az ún. *félíg önellátó gazdaságok egyszerűsített, normatív támogatásának* összege 2004-ben 1000 euró/gazdaság lesz. Ez a 10 ha alatti területű gazdaságok célzott támogatási formája lehet, hiszen birtoknagyságtól függetlenül és egyszerű eljárással juthatnak ennek révén mintegy 270 eFt/gazdaság/év kifizetéshez.
- Végül a *termelői csoportok létrehozásához* nyújtott vidékfejlesztési típusú támogatás a csoport termelési értékétől függően 50-100 ezer euró/csoport/év, és a megalakulását követő 5 évben folyósítható. Ez az eszköz egyúttal jelzi az európai agrárpolitika azon stratégiai elképzelését, hogy kis mozaikokból – családi gazdaságokból – építkezve, de azok piaci versenyképességét társulásukkal megteremtve kívánja az egyéni gazdálkodás és tulajdonosi szemlélet, valamint a méretökönómia előnyeit egyesíteni. (Ez az elképzelés gyökeresen eltér attól a nagy latifundiumokra, nagybirtokokra és bér munkára épülő agrárstratégiától, mely saját „agrárelitünk” fejébe makacsul befészkelte magát, feltételezve persze, hogy ők lehetnek a néhány ezer megabirtok tulajdonosai. Így a vidékfejlesztés témakörével foglalkozó FVM vezetői értekezleten valószínűleg nem véletlenül hangzik el: „A termelői csoportok létrehozása minimális szinten van, így is kell kezelni!”)

A felsorolt támogatási formák többsége a készülő *Nemzeti Vidékfejlesztési Terv* (NVT) valamint az *Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program* (AVOP) hazai és brüsszeli jóváhagyásától függően 2004-től, EU csatlakozásunktól lesz elérhető, ha Magyarország ennek intézményi, ellenőrzési, nyilvántartási és egyéb feltételeit kialakítja. Ezek várhatóan az EU-ban is növekvő, tartós támogatási formává válnak, és ezek lesznek a legelőnyösebbek, különösen azok számára, akik nem GOFR növényeket termelnek, gazdaságuk mérete 300 ha alatti, és ráadásul nem is a legjobb termőképességű agrárterületeken gazdálkodnak.

A KOPPENHÁGAI MEGÁLLAPODÁS AGRÁRFEJEZETE ÉS HÁTTERE

A koppenhágai megállapodás agrárfinanszírozási fejezete a 10 csatlakozó ország (4. táblázat), illetve Magyarország (5. táblázat) számára a 2004–2006-os időszakra a következő forráskereteket tartalmazza.

5. táblázat
Magyarország 2004–2006-os közösségi agrártámogatási keretei (millió euró)

Támogatási formák	Évek			
	2004	2005	2006	Összesen
1. pillér				
– közvetlen kifizetések	–	265,0	316,0	581,0
– piaci támogatások	63,6	151,9	152,0	367,5
– összesen	63,6	416,9	468,0	948,5
2. pillér				
– vidékfejlesztési támogatások	164,2	179,4	190,8	534,4
Mindösszesen	227,8	596,3	658,8	1482,9

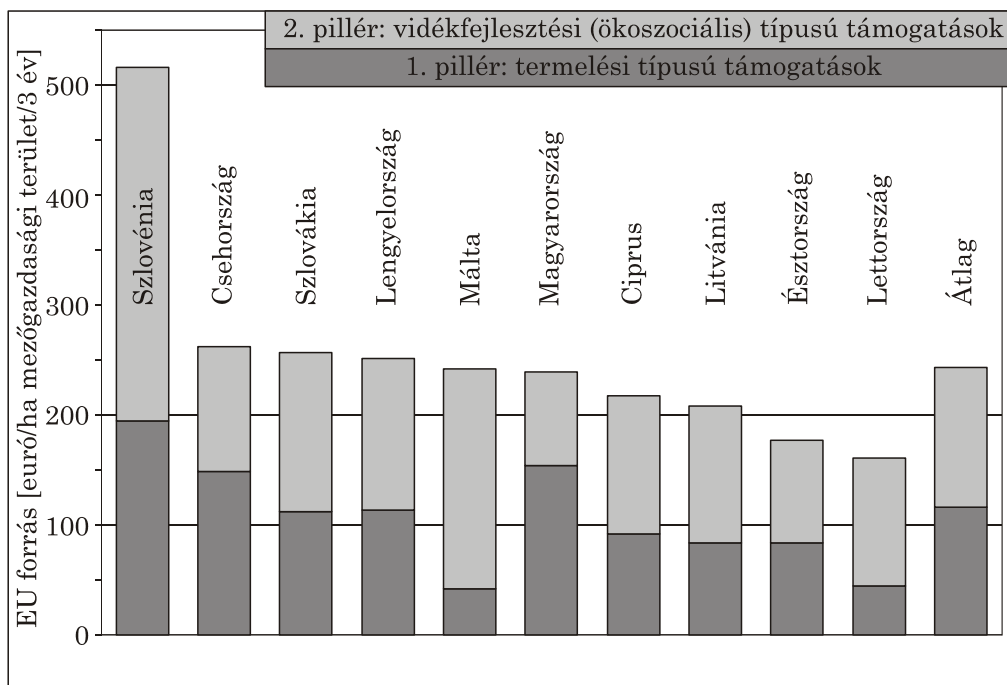
Ezek alapján az alábbi, témánk szempontjából fontos megállapítások tehetők:

- Az 1 ha mezőgazdasági területre jutó közösségi források 3 éves teljes értékét mutatja be az *1. ábra*. Magyarország ebben a rangsorban a 6. helyre került.
- A termeléshez, mennyiségekhez, „kvótákhoz” kötött ún. 1. pilléres, régi típusú közösségi agrártámogatási keretek tekintetében Magyarország a második legnagyobb hektáronkénti értéket érte el, amely a legjobb adottságú 3–3,5 millió ha terület, zömében gabonatermelő nagyüzemeinek versenypozícióit hivatott javítani. A Világgazdasági Kutatóintézet szerint e források „*mintegy 90%-át a regisztrált termelők nem több mint 5%-a fogja élvezni. ... A nagytermelők lesznek olyan helyzetben, hogy a támogatásokhoz hozzájussanak. ... Ha a támogatások elosztásának fenti egyenlőtlensége beáll, akkor erőteljes polarizáció kezdődik majd meg az agrártermelők között, és nőni fog az agrárszektor elhagyók száma.*”
- A 2. pilléres vidékfejlesztési (ökoszociális) agrártámogatási keretek tekintetében Magyarország a 10 ország közül az utolsó helyre került, szinte esélyt sem adva a kevésbé jó adottságú és egyúttal jelentős munkanélküliséggel küzdő mintegy 3 millió ha mezőgazdasági terület 900 ezer mikro-, kis- és középbirtoka, a vidék igen jelentékeny része, az itt élő családok és a természeti környezet számára (*2. ábra*).

Ha nem csak a termelők 5–10%-ának és a beszállító iparok szereplőinek tőkeérdekei, hanem az agrárium és a vidék egészének megmaradása, fejlődése vezérelné az agrár- és vidékpolitikát, akkor *a fejlesztést a különböző adottságú térségek és gazdálkodói csoportok igényeinek együttes figyelembe vételével*, mindkét pillér lehetőségeinek kihasználásával *kellene megvalósítanunk*. Ehhez jó lehetőségeket kínálna a többfunkciós európai agrármodell, és ennek kétpilléres finanszírozási rendszere valamennyi birtokkategória számára.

A Koppenhágában elért eredmények azonban más törekvéseket tükröznek! Ezek ismeretében meg kell állapítanunk, hogy igaza van a külügyminiszternek, amikor azt nyilatkozta: „*A csatlakozó országok eltérő tárgyalási stratégiát kö-*

vettek.” Valóban, és az eredmények körvonalazzák is e stratégia törekvéseit. Ezekről sok mindent elárulhat egy európai agrárügyekkel foglalkozó, a magyar tárgyalódelegációhoz közel álló tanácsadó cég stratégiai tanulmánya, amely egyebek mellett a következőket javasolta: „... A magyar agrárpolitika a »felső harmad« gazdálkodóira koncentráljon, és minden rendelkezésre álló eszközzel erősítse meg (ár)versenyképességi helyzetüket. A fő feladat az árutermelő üzemek jövedelemtermelő képességének erőteljes növelése. Külön stratégiát kell kidolgozni az átmeneti csoportba tartozók egy részének megerősítésére és valódi business farmmá történő »feljavítására«. A CAP köréből kikerülő »üzemek« jövőképét ki kell dolgozni ... és szociális politikai eszközökkel kell biztosítani fennmaradásukat. ... Agrárpolitikuskaink rendkívül fontos feladata tisztázni az Unió szakértőivel, hogy a ... háztartások túlnyomó többsége nem fog agrártámogatási alannya válni a csatlakozás után. Ez máris sok félreértés okozója Brüsszelben.”

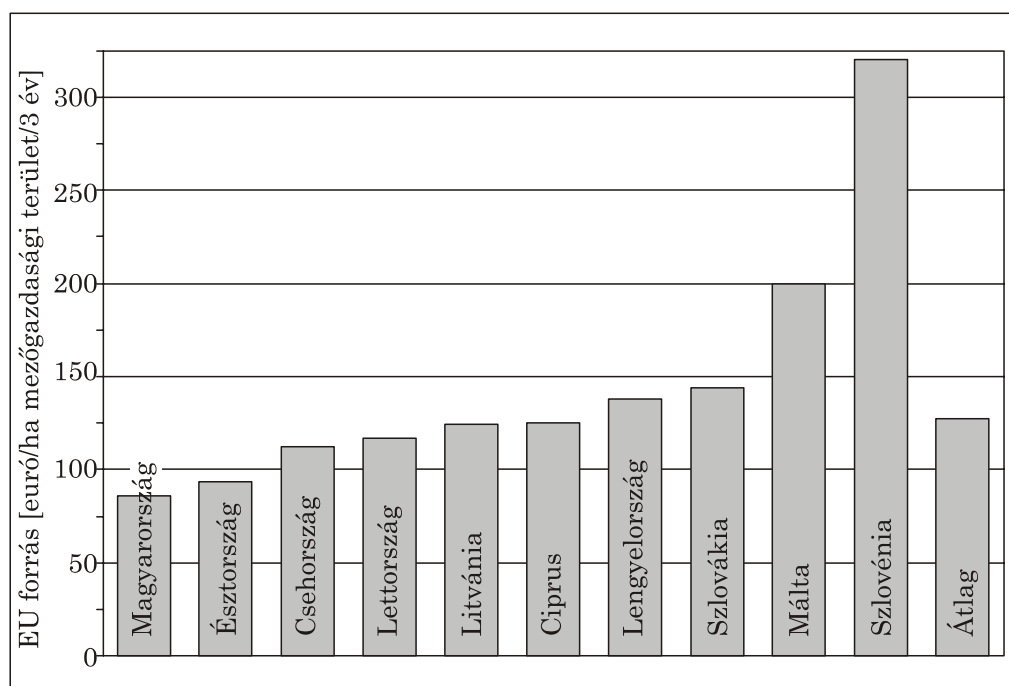
1. ábra

A csatlakozó országok 2004-2006-os közösségi agrártámogatási kereteinek
1 ha mezőgazdasági területre vonatkoztatott értékei

Ez világos beszéd! A birtokok kétharmadával egyszerűen nem kell foglalkozni, hanem a felső egyharmadot, a legnagyobb birtokokat kell hozzájuttatni a teljes európai agrártámogatási kerethez. Sőt rá kell döbbsenünk Európát, hogy ostobaságot művel, amikor a kisebb birtokokat támogatja, és ennek jegyében modulációról, degresszióról, a nagybirtoktámogatás csökkentéséről beszél!

A Koppenhágában elért „eredmények” kétségtelenül e stratégiai elképzelés megvalósítását tükrözik!

Félreértés ne essék, a kritika nem a nagybirtoknak szól! Mindig is voltak Magyarországon nagybirtokok. A telhetetlen zsákmányszerzést, a szolidaritás teljes hiányát bírálom! Nagy baj lesz abból, ha az agrárium és a vidék szereplőinek egy szűk érdekcsoportja a többiek rovására, a többiek „testén keresztül” akar Európában előre jutni!

2. ábra

A csatlakozó országok 2004–2006-os 2. pilléres közösségi agrártámogatási kereteinek 1 ha mezőgazdasági területre vonatkoztatott értékei

A MAGYAR VIDÉKFEJLESZTÉSI TERVEK, PROGRAMOK ÉS EURÓPAI MEGÍTÉLÉSÜK

A 2003. október végi országértékelés négy területen súlyos hiányosságokat állapított meg Magyarország felkészülésében. Az előzmények ismeretében azt kell mondanom nem véletlen, hogy mind a négy terület az agráriumot és a vidéket érinti. Ezek közül kettő (az európai források befogadását lehetővé tévő kifizető ügynökség valamint az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer (IER) kiépítésének hiánya) intézményrendszerbéli, ám a másik kettő (az élelmiszeripari üzemekre vonatkozó közegészségügyi követelményeknek való meg nem felelés, de még inkább a vidékfejlesztési intézkedések kidolgozásának, akkreditálásának és végrehajtása előkészítésének súlyos hiányosságai) tartal-

mi problémákra utal. Igaza van persze a külügyminiszternek, amikor megállapítja, hogy az elmarasztalások „*jogkorlátozó intézkedéseket nem vonnak maguk után, csatlakozásunkat nem veszélyeztetik*”, „csupán” – tegyük hozzá mi magunk – elzárják az európai forrásokat a teljesen kivéreztetett vidék, a földön és a földből élők túlnyomó többsége előtt.

A magyar „*agrárstratégák*” azonban minderről mélységesen hallgatnak! Miközben a kvóták és direkt kifizetések körül zajlanak a szócsaták, és a második pillérről a közbeszédben szó sem esik, azonközben – bármilyen meglepő is – készülnek persze azok a vidékfejlesztési tervek, amelyeket Magyarországnak az EU-hoz be kell nyújtania. Az érintettek valószínűleg nem is sejtik, hogy e tervek közül az egyik (AVOP) már a 24/d változatánál, a másik (NVT) pedig a 9/1. változatánál tart, sőt, ha nem tudták volna, megtörtént azok „*társadalmi vitája*” is.

Az eredményt az minősíti, hogy az október végi utolsó országértékelés e terveket egyértelműen elutasította, ami persze egyáltalán nem véletlen. A vidékfejlesztéssel kapcsolatban benyújtott magyar tervek július 4-én, Brüsszelben adott *előzetes bizottsági vélemény* keménysége és a régi típusú agráripari modernizációs elképzelések egyértelmű elutasítása ezt az „eredményt” előre vetítette. Az erről készült emlékeztető – amelynek tartalma persze nem szerepelt a kormányzóvivői tájékoztató vagy a sajtó vezető hírei között – az AVOP-pal kapcsolatban pl. egyenesen így fogalmazott: „*A Bizottság képviselői súlyos kritikával illették az EU-nak 2003 májusában benyújtott ... AVOP-ot. A program összeállításakor Magyarország nem vette figyelembe a vonatkozó közösségi jogszabályban rögzített elveket. ... A közösségi elvárásokkal ellentétben nem foglalkozik a vidéki térségek ... fejlesztésével. A vidékfejlesztésnek, a CAP 2. pillérének célja a vidéki térségek revitalizálása. ... Elfogadhatatlan, hogy e szempontot Magyarország nem veszi figyelembe! ... Az aránytalanság oly mértékű, hogy a Bizottság ebben a formájában nem tudja támogatni a tervet. ... Elfogadhatatlan az a megközelítés is, hogy bizonyos intézkedéseket kizárólag hazai forrásokból kíván fedezni. Ez felveti annak a gyanúját, hogy a jogosultság elbírálását és a lebonyolítást nem a közösségi kritériumrendszer alapján kívánják végezni.*” (Lehet, hogy a lényegre tapintottak? Lehet, hogy még ezeket a forrásokat is másoknak és más célokra akarja a hazai agrárpolitika juttatni, mint amit a vidékfejlesztés megkívánna?) Az összeállítás végén az összegző értékelés megállapítja, hogy: „*... mind az AVOP-ot, mind az NVT-t módosítani kell!*”

Az október végi országértékelés vidékfejlesztésre vonatkozó piros lapja ennek a júliusi értékelésnek – egyáltalán nem meglepő – egyenes következménye. Ennek ellenére még mindig nincs információja minderről az ország és a vidék társadalmának! A tényleges helyzet és finanszírozási lehetőségek bemutatásával valamint a hazai feltételek megteremtésével kapcsolatos felelősséget az állam, a szaktárca és tágabb értelemben a szakmai, szakmapolitikai agrárelit másra át nem háríthatja, a rendelkezésre álló idő pedig vészesen fogy! Csak remélni lehet a mohó zsákmányszerző csoportok megfékezését, a kijózanodást, és a vidékfejlesztési intézkedések ennek megfelelő hangsúlyú kezelését. Ellenkező esetben ennek az elitnek kell vállalnia a vidék érdekeivel ellentétes tettei teljes történelmi és politikai felelősségét!

4. táblázat
A csatlakozó országok 2004-2006-os közösségi agrártámogatási keretei

Ország	EU forrás (millió euró)			Mezőg. terület (E ha)	EU forrás (euró/ha mg. ter./3 év)			Arány (%)	
	1. pillér	2. pillér	Össze- sen		1. pillér	2. pillér	Össze- sen	1. pillér	2. pillér
Lengyelország	2 094	2 543	4 637	18 443	113,5	137,9	251,4	45	55
Magyarország	949	534	1 483	6 193	153,2	86,2	239,5	64	36
Csehország	638	482	1 120	4 280	149,1	112,6	261,7	57	43
Litvánia	291	434	725	3 496	83,2	124,1	207,4	40	60
Szlovákia	275	352	627	2 444	112,5	144,0	256,5	44	56
Szlovénia	152	250	402	780	194,9	320,5	515,4	38	62
Lettország	110	291	401	2 488	44,2	117,0	161,2	27	73
Észtország	120	134	254	1 434	83,7	93,4	177,1	47	53
Ciprus	48	66	114	526	91,3	125,5	216,7	42	58
Málta	5	24	29	120	41,7	200,0	241,7	17	83
Összesen/átlag	4 682	5 110	9 792	40 204	116,5	127,1	243,6	48	52

1. pillér: közvetlen kifizetések és piaci intézkedések forráskerete = termelési típusú támogatások.

2. pillér: vidékfejlesztési intézkedések forráskerete = ökoszociális típusú támogatások.